

ASTEKO GAIA

DEMOKRAZIA ZUZENA

Donostia galdeketak sistematizatzeko gertu

Krisiak sistema politikoa auzitan jarri duen honetan, gero eta gehiago dira erakundeen erabakietan zuzenean parte hartzea eskatzen dutenak. Donostiako Udalak legegintzaldia amaitu aurretik bidea urratu nahi du arlo horretan. Arau organikoa aldatzeko asmoa du, partaidetza zuzena iraunkorra egin eta galdeketak antolatzeko. Lehenik eztabaida prozesua zabalduko du, urriaren 4an eta 5ean egingo diren jardunaldien bidez.

| URKO APAOLAZA AVILA |

MIREN BERASATEGI (CC BY-NC-SA)

Donostiako Udalak bost teknikariz osatutako partaidetza bulegoa du. Datozen hilabeteetan arlo horretan jauzi handia egingo duela iragarri du, baina aurretik eztabaida prozesu bat zabalduko du herritarrekin.

PARTAIDETZA ZUZENAZ hitz egiteko jardunaldiak antolatu ditu Donostiako Udalak urriaren 4an eta 5ean Miramar jauregian. Hainbat elkarreko kideak, politikariak eta nazioarte mailan adituak izango dira bertan. Hizlari arituko da, esaterako, Martin Bülher Initiative & Referendum Instituteteko kidea, Suitzako ereduaz azaltzeko, baita Fernando Pindado herri partaidetzan aditua ere. Jardunaldiei hasiera emateko Juan Karlos Izagirre Donostiako alkateak hitz egingo du. Hitzaldi horretan Donostiako Udalaren herri partaidetza ereduaren ponentzia azalduko du Izagirrek. Funtsean, jardunaldi hauek prozesu zabal baten atarikoak izango dira. Herritarren parte hartzean “aurrerapauso erreala” emango dituela iragarri du Donostiako Udalak.

Uneon parte-hartzea sustatzeko langile eta balia bide ugari bideratzen duen hiriburua da Donostia eta erreferente izateko bokazioz eman nahi du hurrengo hilabeteetan demokrazia zuzenerako jauzia.

Krisi ekonomikoak, murrizketek eta ustelkeria kasuek egungo sistema politikoa auzitan jarri dute. Ez dira gutxi erreforma sakona eskatzen dutenak, herritarrek zuzenean erabakitze eskumena izan dezaten. 80ko hamarkadatik izandako geldialdiaren ondoren, Euskal Herrian erreferendumak eta herri galdeketak gero eta maizago antolatzen hasi dira berriz ere: zezenketek, hondakin bilketaz... Axier Jaka Goikoetxea Donostiako Bilduko Partaidetza zinegotziaren ustez, baina, kontsultak oso egoera zehatzetan egin izan dira, “gatazka sozial batek desitxuratuak”.

Donostiako Udalak mahai gainean jarriko du kontsultak eta herri ekimenak sistematizatzeko proposamena: “Nahi duguna da erabaki politikoak hartzeko erreminta bat gehiago izatea –dio Jakak–, baina erakundeen funtzionamenduan barneratuta, ez ez-ohiko fenomeno gisa”.

Auzoetan bultzada berria aurki

Bildu udal gobernura iritsi aurretik ere Donostian parte-hartzearen inguruan lan handia egin zuten kolore askotako alderdiek. 90eko hamarkadan zenbait udalerritan martxan jarri ziren lehenengo prozesu parte-hartzaileak, herritarrek aurrekontuez eztabaidatzeko esaterako, eta Donostia ere olatu horretan sartu zen. Besteak beste, legeak dioenari jarraituz, aholkularitza kontseilu sektorialak eta Gizarte Kontseilua sortu ziren, baita parte-hartze bulego bat ere. Bestalde, 2007an Herritarren Parte Hartzearen Arau

Donostiako Udalak arau organikoan parte-hartze zuzeneko prozedura zehatzak txertatzeko prestutasun osoa du, jardunaldietik ateratako ondorioen arabera

Organiko berria onartu zen, Espainiako Estatuaren hainbat hiritan bezalatsu.

Euskal Herriko beste hiriek ere kontseiluetan oinarritu izan dute partaidetza. Bilbon, adibidez, barrutietako kontseiluen bidez izaten du hartu emana Udalak herritarrekin. Kontseilu horietan, hauteskunde emaitzen arabera ordezkariak politikoa izaten da, baita barrutiko elkarreko ordezkariak ere, baina azkeneko hauek ez dute boto eskubiderik. Gasteizen, lurraldekako Gizarte Etxeek garrantzia handia eman izan zaie; eta Baionan berriz, Tokiko Agenda 21-i loturik, Parte Hartze Hiritarraren Gutuna onartu zen 2010ean. EHUko Parte Hartuz ikertaldeak 2008an argitaraturiko azterlan baten arabera, batzordeak eta aholku kontseiluak dira udalerritan gehien erabiltzen diren parte-hartze tresnak. Ondoren daude Tokiko Agenda 21-aren bidez antolatzen diren foroak, eta azkenik herri asanbladek, kontsultek, kontzeju irekiek eta abar osatzen duten talde heterogeneo bat legoke.

Jakaren esanetan, Donostiako Udalean zeharkako gai gisa jorratu du Bilduk partaidetzarena, iraunkortasuna helburu duela: “Gu sartu ginenean bulegoaren kapital tekniko guztia 2016ra bideratua zegoen, proiektu hori herritarrekin lantzeko ahaleginetan. Orduan zera esan genuen: egiten dugun guztia izango da partaidetza sistema iraunkor bat sustatzeko eta instituzio eredu eraldatzeko”.

Hala, udal sailtako zuzendariak gaian hezteko dinamika hasi zuten bileren eta dokumentazioaren bidez, eta neurri ezberdinen artean, sail bakoitzean sozialki sentsibilizatutako pertsona erreferenteak –“funtzio publikoa zein den benetan ulertzen dutenak”– aukeratu zituzten, partaidetza udal osoan dibertsifikatzeko.

Irekitako beste ildo bat auzoena da. 2011n martxan jarri zuten Auzo eta herriak Donostia indartzen ekimena; herritarren parte-hartze handia izan zuen prozesua hark. Geroztik udaleko zinegotzi eta zuzendariak maiztasunez bilerak tematikoak egin dituzte auzotarrekin.

Partaidetza garatzeko bidean hainbat auzo elkarrekin sorrera ere sustatu du Donostiako Udalak, baina aholkuaren eremuan egiten dute lan: “Gauza jakina da auzo elkarrekin ez dituztela auzotar guztiak ordezkatzeko, batzuetan interes partikularrak dituzte, eta udal batek ezin ditu horiek defendatu, haustura soziala eragin baitezake, baina subjektu oso inportanteak dira”, dio zinegotziak.

“Egingo dugun guztia izango da partaidetza sistema iraunkor bat sustatzeko eta instituzio eredu eraldatzeko”

**Axier Jaka,
Donostiako Partaidetza zinegotzia**

Josu Larrinaga, EHUko iraskalea:

“Parte-hartzearen unerik onena da Olentzerori gutuna bidaltzen diozunean”

EHUko Parte Hartuz ikertaldeko kidea da Josu Larrinaga eta Donostiako jardunaldi-tan egingo den mahai-inguruan izango da.

Iraganean Euskal Herrian demokrazia zuzena praktikatu omen da...

Adibide historiko horiek komunitateari loturiko jendarteetan gertatzen dira, eta ez hainbeste indibiduoak kontuan hartzen duten jendarte modernoetan. Parte-hartzearen aldeko ekimenetan asko aipatzen dira batzarrak edo orain arriskuan dauden Arabako kontzeju irekiak. Horiek gizarte tradizionalerako erakundeak dira eta praktika nagusia izan da etxeak edo familiak izatea ahotsa. Baina noski, familia eredu bat izan daiteke autoritarioa. Lehen ere gauzak ez ziren miresgarriak.

Komunitateak zer garrantzi dauka honetan guztian?

Auzolana askotan aipatzen da. Gaur egungo auzolanak zerikusi gehiago dauka punk mugimenduaren *Do it yourself* (zerorrek egin) kontzeptuarekin. Interes berak dituztenak batzen dira, Donostiako Piratak adibidez. Baina auzolana da, agian zuretzako onuragarria ez den lan bat egitea komunitatearen alde. Gizarte modernoan komunitatea gelditzen da? Hori da kontua.

Suitzan galdeketeekin erabaki baztertzaleak hartu izan dira.

Azken aldian kontsultekin saltsa handia sortu da. Batzuek planteatu dute erremediorik ezean hori izatea irtenbidea, baina gero ikusi dugu arazo konplexuetan kontsulta zarata ere izan litekeela komunikazioa baino.

Hortaz, galdeketa antolatzeke orduan, zer da zure ustez lehenik eta behin aintzat hartu beharrekoa?

Aurretik egiten den kontakizuna galdeketa baino funtsezkoagoa da. Demokrazia zuzenaren momentua da proiektua oraindik definitu gabe dagoenean. Egitasmo urbanistikoetan, adibidez, proiektua egin eta gero jartzen da erakusketan; noski, jendeak zer esango du jakinduria zientifiko-teknikoz jantzitako totxo baten

ARGAZKI PRESS

aurrean... Kontakizunaren momentua parte hartzeko unerik onena da, Olentzerori gutuna bidaltzen diozunean.

Parte-hartze zuzenerako mekanismoak iraunkortu daitezke, Donostiako Udalak egin nahi duen moduan?

Sistematizatzea ondo dago, baina Donostiako Udalak hori egin dezake dagokion eskumenen markoan. Gaur egun asko hitz egiten da “maila anitzeko gobernantzaz”. Udal batek egin dezake politika oso ausarta parte-hartzearen inguruan, baina jendea zapuztuta senti liteke. Hori gertatu da Agenda 21ekin; udalak saiatu izan dira gauza asko egiten eta jendeak ikusi du arbola batzuk landatzea posible duela, baina AHTa zure herritik pasatzen denean ez dagoela zereginik.

Beraz...

Donostiakoa bihurtu liteke erreferentzia bat, baina adibide bat jarriko dizut. Eusko Jaurlaritzak onartutako Lurzoruaren Legeak parte hartzeko mekanismoak aurreikusten ditu eta Bilboko Udaleko Hirigintza Saila Ezker Batuaren menpe zegoenean, teknikariekin jardun ginen hori martxan jartzeko. Interesa sortu zuen, teknikariek ikusten zutelako euren lana erraztu egin zitekeela. Gero etorri zen Azkunaren gehiengo osoa eta ez genuen ezer gehiago jakin. Kultura politikoan aldaketarik ez badago, agintaren arabera izango da dena, baldin eta ez baduzu arautegi bat sortzen.

Orduan, herritarrek erabakitzeko gaitasun gehiago nahi badute, zein bide hartuko dute?

Gobernagarritasuna osatzen duten aparatuek zalan-tzan jartzen direnean, jendea “oldartu” egiten da parte-hartze gehiago eskatzeko. Politikariak beti esan dezake arautegi bat badagoela, baina duela bi urte Donostian uholdeekin gertatu zena pasa liteke, eta hori kontuan hartu behar da. Oldartze bidezko parte-hartzea asko praktikatu duen herri batean bizi gara, mundu guztiak daki gizarte mugimendu bat sortzen.

Hain justu Auzo Elkarteen Bilgunea sortu dute, auzogintzaz eta lan komunitarioaz hausnartzeko: “Azken helburua da etorkizunean auzo batzarrek erakunde publikoetan eragina izango duten erabakiak har ditzatela”. Dena den, erabaki asanbleario hori ez litzateke loteslea izango, auzo batzarrak ez baitira juridikoki horretarako osatutako organoak, udalaren onarpen politikoa izan arren. Epe laburrean

beste bultzada bat eman nahi diete auzoetan egiten diren bilkura horiei.

Galdeketa antolatzeke irizpideak aztergai

“Erremintak aztertzea ondo dago, baina inportanteena da zer eragin duten. Herritarrek benetan erabakitzen dute?”. Axier Jaka zinegotziaren galdera ez da erretorika hutsa, 2014an zehar arau organikoan parte-hartze zuzeneko

Suitza eta demokrazia zuzenaren kontraesanak

MUNDUKO DEMOKRAZIA garatuenetakotzat jo izan da Suitzakoa. Demokrazia zuzenaz hitz egiterakoan, herrialde hori hartu ohi da adibide. Suitzarrek XIX. mendetik dute euren agintariak onartutako legeak erreferendum bidez atzera botatzeko aukera eta proposatutako ekimenen bozketak ere aspaldikoak dira.

Urtean gutxienez lauzpabost erreferendum egiten dira herrialde helvetiarrean afera ugariren inguruan. Zenbait gai estrategikotan ezinbestekoa da erreferenduma egitea, eta gainerakoetan, federazio osoan 50.000 sinadura bildu behar dira galdeketa bidea irekitzeko. Horietan erabakitakoa loteslea da.

Herri gehienetan udal gobernu herritarren batzarak aukeratzen du eta zenbait kantoietan oraindik iraunten dute *landsge-meinde* edo lurralde asanbladek; legeak eta aurrekontuak onartzen dira horietan.

Erreferendumak deitzeko erraztasunak izaera prebentiboa dauka. Alderdiak nahiago izaten dute aurretik gaiak adostu gerora herritarrek atzera botatzeko arriskua izan baino. Bestetik, sistemaren iraupenerako suitzarren kultura politikoa nabar-

Suitzako Glaris kantoian egindako lurralde asanblada, garai bateko usadioei jarraituz.

WIKIPEDIA

prozedura zehatzak txertatzeko prestutasun osoa baitute, jardunaldietatik ateratako ondorioen arabera. Neurriak askotarikoak izan daitezke: herri kontsulta deitzeko baldintzak malgutzea, aurrekontuetan diru-partida finko bat ezartzea, “Partaidetza Zuzenerako Batzorde” iraunkor bat sortzea, funtzionarioen eginkizuna protokolarizatzea...

Baina aurretik galdera ugariri erantzun beharko diete, berariaz antolatutako jardunaldietan: Gai estrategikoez soilik itaun ahal izango da? Hiri osorako galdeketa ala auzotakoak ere bai? Zein subjektuk eman dezake botoa? Erabaki beharrekoa Gobernuaren ala Udalbatzaren eskumenekoa izango da? Herri-ekimena aurkezteko baldintzak, sinadurak, egiaztatzeak, nola behar lukete? Eta quorumak?

Donostiako Udalak garrantzi handikotzat du herri kontsultak egiteko baldintzak egokiak izatea: “Ez dugu uste paradisurik aurkituko dugunik, gai gehienek motxila handia baitaramate bizkarrean, baina ez genuke galdeketarik egingo herrita-

rendu du askok, Estatuaren ardura euren ere badela sentitzen baitute.

Baina kontraesanak ere badaude. Bestela, nola uler liteke emakumeek 1971 urtera arte botoa emateko eskubiderik ez izatea? Azken urteetan lege xenofobo zenbait ere onartu dituzte herritarrek, eskuin-muturreko alderdiak proposatuta. Bestalde, 2011n etxean armak gorde ahal izatearen alde bozkatu zuten suitzarrek, eta berrikita gizonen derrigorrezko zerbitzu militarrekin segitzea erabiki dute.

Demokrazia zentzu zabalean hartuz gero, erabaki eta jarrera horiek zerikusi gutxi dute kultura politikoko demokratikoarekin.

ren eskubideak bermatu gabe: informazioa, eztabaida...”

Nola betierekotu demokrazia zuzena?

Partaidetza zuzenak baina, baditu muga espezi-fikoagoak, legeak ezartzen dizkionak kasu. Espainiako 1985eko Toki Araubidearen arabera udalerrri mailako kontsultak ezin dute lotesleak izan. Alegia, ez dira erreferendumak, herri kontsultak baizik. Erreferendum lotesleak Konstituzioa edo estatutuak aldatzeko baino ezin dira egin. Bestalde, edozertaz galde liteke, Ogasunaz izan ezik; herritarrek ezin dute ordenantza fiskalaz, aurrekontuez edo zergez erabakirik zuzenean hartu.

Beste zailtasun bat ere badago. Nola betierekotu sistema bat, lau urte-tik behin gobernu aldatzeko aukera dagoenean? Zentzu horretan, Jakak garbi du arau organikoan egindako aldaketek ezingo dutela eredu berria

Donostiak eredugarri izan nahi du parte hartzean, batez ere demokrazia zuzena sistematizatzeko hiriburu aintzindaria izan litekeelako

Arabako kontzeju irekiak, iragan asanblearioaren isla

IRAGANEAN demokrazia zuzenarekin zerikusia zuen zuzenbiderik izan zela dioenik bada. Maite Lafourcade Paueko Unibertsitateko irakaslearen esanetan XVII. mendeko Lapurdin etxeko jaunek komunitatean hartzen ez zituzten erabakiak. Pablo Sastre idazleak, bestalde, azkeneko saiakerak liburuan dio Goi Erdi Aroan erresumarik ez zegoenean herri-batzarrak zirela erabakiguneak: “Komunitateari zegozkion arazoak eta auziak bertan elkarrekin eta nola-halako igualdarean erresolbitzen ziren”.

Arabako kontzejuek antzinako sistema horren ondorengotzat dute euren burua. Lurralde osoan 336 kontzeju daude –ia guztiak kontzeju irekiak dira– eta 35.000 lagun bizi dira. Kontzeju irekietan herritarrek hartzen dituzte erabaki guztiak, eta hauteskunde bidez aukeratutako batzorde eta presidentek erabaki horiek betetzen dituzte. Preseski, aurtun izango dira bozketak, azaroko azkeneko igandean –herritarren %80ak parte hartzen du batez beste aukeraketan–.

Javier Argote Arabako Kontzejuen Elkarteko lehendakariak dioenez herritarren partaidetza gaiaren arabera da; eztabaida sortzen duen auziren bat tartean bada, jendeak kontzejura jotzen du: “Erabakitzeko gaitasuna izateak jendea motibatu egiten du”. Gaiak

Albeiz herria, Arabako Lautadan.

eztabaidatzeko unean lehendakariaren figura oso inportantea da, normalean berari iristen baitaio informazioa Aldunditik edo Udaletik, hori ondo igortzen jakin behar du. Kasu batzuetan teknikariak ere joaten dira azalpenak ematera, eta gauzak garbi ez badaude, hurrengo aldirako uzten da erabakia.

Argoteren ustez, zenbait herrietako auzo edo elizateetan kontzeju irekien eredia aplikagarria da, udalerrri osorako diren eskumenak errespetatuz. Dena

den, tokiko erakunde hauen etorkizuna zalantzan dago, aurki Espainiako Legebiltzarrean tokiko administrazioen arrazionalizazio Legea onartuko baitute: “Arriskua handia da, ez soilik kontzejuentzat, baita udalerrri txikiarentzat ere” dio Argotek.

4.000 lagun auzolanean urtero

Kontzejuetan herritarren parte-hartzea ez da erabakietara mugatzen. Urtero lauzpabost *vereda* edo auzolan egiten dituzte, ez soilik bideak edo askak garbitzeko, baita obra txikiak egiteko ere. Zenbait kontzejutan ordenantza bidez dute arautua auzolana eta gutxi batzuetan derrigorrezkoa da parte-hartzea, isunik jaso nahi ez bada. Araban 3.000 eta 4.000 lagun artean aritzen dira urtean halako auzolanetan.

“blindatu”, baina bere ustez behin pauso batzuk emanda “atzera egitea asko kostatzen da, oposizioa handiagoa da eta herritarrek boteretuago daude”.

Nolanahi ere, Donostiak eredu garri izan nahi du parte hartzearen gaian, batez ere

demokrazia zuzena sistematizatzen duen hiriburu aitzindaria izan litekeelako. Kasu honetan, tamainak asko esan nahi baitu: “Herri txikietan parte-hartze zuzeneko mekanismoak ez dira ezinbesteko, herri batzarrak eta halako guneekin populazioaren espektro handi baten-gana iritsi zaitezke; baina 185.000 biztanleko hiriburu batean hori ezinezkoa da, jende-zoko handiak geratzen dira albo batean”. Horregatik, Jakaren ustez, funtsezkoa da partaidetza unibertsalizatzeko mekanismoak sortzea.

Arau organikoa aldatzeko Donostiako udal gobernua ezinbesteko du beste talde politiko-en adostasuna, eta Miramarren egingo diren jardunaldietara joateko gonbidapena badute jadanik. Bien bitartean, azaroaren amaieran Gipuzkoako Foru Aldundiak antolatutako desanexio erreferenduma egingo dute Igeldon –Donostiako udalak neutraltasuna azaldu du–. Jakak ziurtatu du erreferendumak eta partaidetza zuzenari buruzko hausnarketak denboran bat egin izana kasualitate hutsa dela, baina onartu du Igeldokoak akuilu lana egin dezakeela eztabaida animatzeko. ■

MARTUTENEO AUZO ELKARTEA (CC BY-NC-SA)

“Auzo eta herriak Donostia indartzen” prozesua 2011n Martutenen. Epe laburrean beste bultzada bat izango dute bilera horiek.